„MAGYAR NYELVJÁRÁSOK"
KIADJA
A DEBRECENI EGYETEM
MAGYAR NYELVTUDOMÁNYI TANSZÉKE

XLVIII, 215–216

DEBRECEN
2010.

KÖSZÖNTÉS

Jakab László 80 éves

Tíz évvel ezelőtt 70. születésnapján ugyancsak a Magyar Nyelvjárások hasábjain, a tiszteletére készült kötet laudációjában köszönthettem Jakab Lászlót. Akkor azt írhattam, hogy noha jeles kollégánk már öt éve nyugalomba vonult, az ő egyetemi jelenlétében ezt szinte senki észre sem veszi. Azóta eltelt egy újabb évtized, és örömmel állapíthatom meg: a helyzet változatlan, Jakab tanár úr továbbra is az intézet legaktívabb munkatársai közé tartozik. Naponta bejár a tanszékre, s 3-4 órát tölt el munkával az íróasztala mellett, leginkább a számítógépe társaságában. A délelőtt többnyire a nyelvtörténeté, de a munka délután otthon is folytatódik, jobbára szótári ügyekkel.

Tíz évvel ezelőtt köszöntő írásomban arról számolhattam be, hogy nyomdában van a Balassi-szótár kötete: e munka aztán még 2000-ben meg is jelent. A könyv a magyar írói szótárak örvendetesen bővülő állományát gyarapítja, de nem áll előzmények nélkül ünnepeltünk életművében sem, hiszen korábbi munkáival Jakab László már jelezte, mennyire fontosnak tartja klasszikusaink nyelvének szótári formában történő feltárását. A Balassi-szótár 16. századi költőnk verseinek és Komédiájának csaknem negyvenezer szóadata alapján készült, amely közel ötezer szótári egységet képvisel. Az egyes szócikkek jelentések szerint mutatják be a szóanyagot, mindegyik jelentésre legalább egy-két jellemző szövegrészletet is idézve. A gyakori szavaknál a szócikk végén utalás történik az összes nem idézett további előfordulásra is. A kiadványt a szavak, szócsoportok gyakorisági adatait tartalmazó táblázatok teszik még gazdagabbá, de szerepel a munkában a költői szókincs gyakorisági szótára is. Ebben azt látjuk, hogy — a grammatikai szerepű szavakat ezúttal figyelmen kívül hagyva — Balassi leggyakoribb szava a *szerelem*, ezt a *szép, nagy, jó, Julia, szív* és a *lélek* követi. Jakab László úgy látta, hogy a Balassi nyelvéről alkotott kép hiányos lenne a további munkáinak mellőzésével. Fordításait és levelezését is feldolgozta tehát, ám ezeket különálló szóalakmutatók formájában iktatta be a szótárba, hogy ezáltal a műfajbeli különbségek jobban kitűnjenek. A Balassi-szótár 624 oldalas vaskos

kötetét terjedelmében és a belefektetett munkát tekintve is jócskán meghaladja a Csokonai-szókincstár 2. kötete, amely a költő munkái közül a prózai írások szókincsét dolgozza fel. A kézirat készen várja a megjelentetés lehetőségét. Őszintén remélem, hogy erről a munkáról, ahogyan most a Balassi-kötetről, a majd tíz év múltán esedékes köszöntő írásomban tudok szólni.

A fentebb említett két könyv is azt mutatja, hogy Jakab László a hosszú távra szóló tudományos programok embere. Még inkább igazolja ezt tevékenységének másik, talán éppen a legfontosabb vonulata, a magyar nyelvemlékek számítógépes feldolgozása. A Számítógépes Nyelvtörténeti Adattár 1. kötete, a Jókai-kódex ábécérendes adattára még 1978-ban jelent meg, az akkori — ma már igencsak kezdetlegesnek tűnő — informatikai háttér támogatásával. A lyukkártyás gépen rögzített mágnesszalagokat már nem volt, aki és főleg ami beolvassa, így szükség volt az anyag ismételt rögzítésére. S ha már így történt, Jakab László, a gondos filológus nem kerülhette meg a kódex időközben született újabb kiadásának a felhasználását sem, s végrehajtotta az ebből adódó változtatásokat is. A Jókai-kódex mint nyelvi emlék (Debrecen, 2002) azonban jóval több, mint az 1978-as kiadvány javított újrakiadása. A szerző ebben bemutatja, mire is alkalmas az a számítógépes feldolgozási módszer, amely egységes szempontok szerint a Jókai-kódex mellett a Birk-, a Guary- és az Apor-kódexről is elkészült (ezt a sort az itt tárgyalt évtized termékeként A Festetics-kódex ábécérendes adattára, Debrecen, 2001 követte még). Az adatbázis különböző lekérdezési, rendezési lehetőségeinek felhasználásával képet kapunk a Jókai-kódex szókincsének szófaji és gyakorisági viszonyairól, illetve a szövegben szereplő képzett és összetett szavakról. Úgy vélem, kevesen gondolnák például azt, hogy a mintegy 22 ezer szövegszót tartalmazó textusban 151 különböző képző fordul elő. Külön fejezetek mutatják be e jeles nyelvemlékünk ige- és névszóalakjainak formáit, a szótövek típusait, illetve a hangtani és helyesírási jelenségeket. A könyv élénk bizonyítéka annak, hogy kódexeink nyelvi anyaga a tudományos kutatásnak kiapadhatatlan forrása. Jakab László Bölcskei Andrással együtt közzétette Zay Ferenc XVI. századi emlékiratának szókincstárát is (Debrecen, 2003.

Jakab tanár úr az elmúlt években sem lett hűtlen ahhoz a tudományterülethez, amelyet kedves professzorától, Papp Istvántól kapott örökségképpen: a magyar–finn lexikográfia ügyének gondozását továbbra is fontos feladatának tekintette. Finn–magyar diákszótára (Akadémiai Kiadó, 2003) csaknem 30 ezer címszavával, a mai kor nyelvhasználatát tükröző korszerű szóanyagával szervesen illeszkedik bele a két rokon nyelv szótárainak a sorába.

A fenti szemle fényesen mutatja: Jakab László pályáján az utóbbi évtized a korábbiakhoz hasonlóan sok és ennek megfelelően gazdag eredményeket hozó munkával telt el. Úgy gondolom, sokak nevében kívánom neki, hogy a következő évtized is erőben, egészségben és bőséges munkálkodásban teljék.

HOFFMANN ISTVÁN